

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת וילך - ועשרת ימי תשובה תשפ"ב

רפיון קל עלול להביא לידי עזיבה גמורה

"כי ה' אלוקיך הוא ההולך עמך, לא ירפך ולא יעזבך" (ל"א, ו).
פירש"י, "לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו".

ונראה בביאור הדברים, דבאמת "רפיון" ו"עזיבה" המה שני עניינים, שרפיון הוא קשר 'רופף' עם הקב"ה, ועזיבה הוא 'ניתוק גמור' מהקב"ה, אמנם הרפיון מביא בסוף לידי עזיבה, שכאשר מתחיל האדם ברפיון ומתחיל לרדת ולהתרופף במידת שייכותו ודבקותו לקב"ה, סופו שיורד עוד עד שבא לידי עזיבה גמורה, ועל זה נאמר "לא ירפך ולא יעזבך" - לא יתן לך רפיון להיות נעזב ממנו", והיינו שלא יתן לנו הקב"ה אפילו רפיון קל אשר סופו מביא לידי עזיבה גמורה.

וזוהו לימוד חיזוק גדול לדידן כמה עלינו להתחזק שלא להניח אפילו לרפיון קל בעבודת ה', כי אם נתפס איזה רפיון קל, הרי סופו עלול לבוא לידי עזיבה גמורה ח"ו.

כוח התורה הקדושה להביא את האדם למידת 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך'

"וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם" (ל"א, ל).

יש לפרש בדרך רמז ד"עד תומם" הוא מלשון תמימות, שלימד משה רבינו את השירה הזאת עד שקיבלו על עצמם לקיים את כל התורה בתמימות בלא לערער אחר הקב"ה.

וזוהו לימוד לדורות שכדי לבוא למדריגת תמימות עם הקב"ה ולקבל את כל הגזירות באמונה, צריך להיות דבוק בתורה, וכמבואר כאן שעל ידי לימוד התורה ושמיעת השירה מפי משה רבינו זכו להגיע לתמימות. ובאמת כן הוכח במציאות שכל אותם הפילוסופים שדורשים להבין הכל בשכלם ואינם הוגים בתורת ה', אינם באים על סיפוקם על ידי דרישות וחקירות, אלא אדרבה רק מתווסף אצלם עוד קושיות, והתשובה היחידה כנגד כל המחשבות והקושיות באמונה, הוא רק העסק בתורה הקדושה שהוא תרופה לנפש ועי"ז מסתלקים כל הקושיות וזוכים לבוא לתמימות עם הקב"ה.

העונשים הקשים הבאים בעבור קיום המצוות בדרך מלומדה

"ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" (ל"א, י"ז).

לשון הפסוק כאן מבהיל ונוקב ויורד עד התהום, שכל הצרות הרעות האמורות בפסוק כאן, "וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרת פני מהם והיה לאכל ומצאהו רעות רבות וצרות", הכל בא מחמת דבר אחד, "כי אין אלוקי בקרבי", והיינו שאין האלוקים שוכן "בקרבו", ומשמע שאפילו אם לומדים תורה ומקיימים את כל המצוות מ"מ אם עושים כן בדרך 'מלומדה' ואין מרגישים כעומד לפני המלך, הרי כיון ש"אין אלוקי בקרבי", באים כל הצרות הרעות האלה.

וכן הזהיר הנביא ישעיה (כט, יג-יד), "יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו

כבדוני ולבו רחוק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובית נבונים תסתתר", והרי שאם מקיימים את המצוות בדרך "מלומדה", אע"פ שמקיימים את כל המצוות כולם, מ"מ כיון שהכל נעשה מן השפה ולחוץ בלא לקבל לתוך הלב את הדברים, ובלא לקיים המצוות כעומד לפני המלך, הרי הקב"ה מפליא רח"ל מכותיו בעם ישראל, ה"י, ועומק הדין נורא ואיום.

ובאמת זהו מעיקרי העבודה בימים אלו - ימי התשובה, לשוב לקב"ה כפשוטו על ידי שנתעורר לקיים המצוות מתוך מחשבת הלב והתעוררות, ובזה נשוב אליו באמת להיות דבוקים בו, וכשם שבשעת קיום מצוות שופר ולולב מתמלא האדם בהתלהבות ובהתרגשות הלב, כך גם יתרגש וישמח מאוד בכל יום כשמניח תפילין וכשלומד התורה הקדושה וכדו', ובכל יום יהיו בעיניו כחדשים, וישמח כאילו היו בא לראשונה בחייו לעבוד את עבודת הקודש, ובזה זוכה לקיים "דרשו ה' בהמצאו" כפשוטו.

ואשרי מי שזוכה לקיים את כל המצוות בשמחה ובהתלהבות, כעומד לפני המלך ממש, והעצה הפשוטה לזה היא מה שאמרו בעלי המוסר זצ"ל ללמוד מוסר בקביעות, או להתפלל בכונה מרובה מתוך דביקות והתלהבות.

כוח של הרהור תשובה בחרטה לבד לבטל גזירות רעות

"וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים וגו' ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה כי פנה אל אלהים אחרים" (ל"א, י"ז-י"ח).

תמהו הקדמונים מדוע נענשו כאן בהסתר פנים, והלא בפסוק כאן מבואר שכבר חזרו בתשובה מחמת תוקף הצרות וכדכתיב "ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה", וא"כ מדוע עדיין נענשים בהסתר פנים וכדכתיב "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם".

ופירש בזה הרמב"ן, שמה שאמרו "על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" אין זה תשובה שלימה עם ויודי, אלא רק הרהרו בתשובה והתחרטו על עוונם, ובאמת הועילה להם תשובה זו ששוב לא יענשו ב"צרות רבות ורעות" כפי שהיה בתחילה, אך מ"מ כיון שלא השלימו את חוק התשובה בוודי דברים, לא נתכפר להם חטא עבודה זרה, ועדיין מסתיר הקב"ה פניו מהם להשאירם בגלות.

ומבואר בדברי הרמב"ן יסוד גדול, שאע"פ שהיודי מעכב בתשובה, מ"מ גם בלא ויודי יש מעלה גדולה לכל הרהור חרטה על חטא, עד שיש כוח בהרהור החרטה בלבד לבטל מהאדם 'צרות רבות ורעות', אלא שאין מסתלק העונש לגמרי בלא ויודי דברים, ועי' במב"ט (בית אלוקים, בשער התשובה פ"ב) שהאריך בזה דחרטה לבד בלא עזיבת החטא ג"כ מועיל להשיג מעט סליחה, ומתקיים בכך תחילת המ"ע דתשובה, עי"ש.

ומכאן חיזוק גדול לכל אחד, שאף אם מרגיש בנפשו בדברים מסוימים שלא זכה בהם לעבודת התשובה בשלימות, מ"מ לא יזלזל בשום הרהור תשובה,

דברי התעוררות שנאמרו בהיכל הישיבה הקדושה לפני התקיעות בעצם יום ראש השנה אודות חובותינו בעת הזאת לנוכח סעודת התקופה לאחד האסונות שעברו בשנה האחרונה

והנה עכשיו בראש השנה שהוא יום הדין, כל אחד יקבל על עצמו לעמוד איתן וחזק נגד רוחות רעות הסוערות בזמנינו ברחוב בקדושה והן באמונה, וכבר אמר הקדוש הרש"ש בדרשתו קודם תקיעות שאפילו מי שחוזר בתשובה על דבר אחד הרי הוא כבר נקרא בכך 'חוזר בתשובה' ודינו משתנה בזה לטובה, [ואף אם אינו בגדר 'בעל תשובה' כל זמן שלא חזר לגמרי בתשובה על כל מעשיו, מ"מ הוא כבר בגדר 'חוזר בתשובה' במה שהתחיל לחזור לקב"ה], ועל כן כל אחד יתנדל לקבל על עצמו איזה קבלה טובה ואפילו בדבר קטן, והעיקר שיהא יכול לעמוד בו ולקיימו בכל השנה. ויתעורר להרהר בתשובה שהקב"ה שלח את האדם לזמן קצר לעולם הזה כדי לעבוד את הקב"ה, ואוי לו לאדם שמבזבז את נשמתו הקדושה להבלים.

ומה טוב מי שיכול לקבל על עצמו קבלה טובה בעניין הנוגע לקידוש שם שמים, דעי"ז אף אם אין לו כלל זכויות להינצל בעבור עצמו, מ"מ הוא זוכה להינצל ולזכות לחיים למען כבוד שמים, ועל כן בני הישיבה יקבלו על עצמם להקדים לבוא לתפילה ולסדרי הישיבה, ובכך יקדשו שם שמים כי עי"ז חבריהם ילמדו מהם ונמצא שם שמים מתקדש על ידם.

א.ה. הדברים דלהלן נאמרו לפני תקיעות, והוספנו עליהם עוד כמה דברים שנאמרו בליל ראש השנה:

"עברנו שנה קשה, מכה אחר מכה הכה בנו הקב"ה וכמה מקומות, אנשים נתמלאו בפתח ואימה, ועכשיו הוא הזמן להתעורר לפעול לבטל הדינים מהשנה הבעל"ט.

עלינו לערוך חשבון הנפש על מה ה' אלוקינו עושה לנו את כל זאת. ובאמת מקרא מלא דיבר הכתוב "כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלוקיך מייסרך", והקב"ה בלבד שלח לנו את המכות כדי לעורר אותנו, וכשם שהוא שלח את המכות הוא גם יעזור שהם לא יופיעו עלינו עוד אם נתעורר לתשובה.

וחובותינו להתחזק באמונה שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, ובפרט עכשיו שכבר קרובים אנו מאוד לימות המשיח, והקב"ה מנסה אותנו בכמה מיני ניסיונות, חובותינו להתחזק מאוד באמונה בהשגחה פרטית, ואם נהיה חזקים באמונה בוודאי נקבל סיוע מהשמים שנוכל לעמוד בניסיונות.

אלא כל הרהור תשובה מנקה במידה מסוימת את החטא ואף מבטל מעליו עונשים רבים, וכבר כתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"א) "והנה מדרגות רבות לתשובה, ולפי המדרגות יתקרב האדם אל הקדוש ברוך הוא. ואמנם לכל תשובה תמצא סליחה, אך לא תטהר הנפש טוהר שלם להיות העונות כלא היו, זולתי כאשר יטהר האדם את לבו ויכין את רוחו כאשר יתבאר", עיי"ש.

ובאמת כן מתבאר מדברי הגמ' בקידושין (מ"ט ע"ב) שהמקדש את האשה ע"מ שאני צדיק גמור אע"פ שהיה רשע הר"ז מקודשת דחישנין שמא הרהר תשובה בליבו, והרי שאע"פ שרק הרהר תשובה בליבו ועוד לא עשה כל חלקי התשובה, מכל מקום די בזה כדי להיחשב לצדיק גמור, ומה שצריך אח"כ עוד להרבות בתשובה בוידוי דברים, היינו משום שאין העוונות נמחקים מן העולם עד שיעשה כל חלקי תשובה בוידוי וקבלה להבא, ורק בכל חלקי התשובה יכול למחוק רושם החטא מן העולם, אך מ"מ הגברא עצמו נקרא צדיק מיד בשעה שהתחרט מהעוונות שבידו.

והוא שאנו מבקשים בתפילה "החזירנו בתשובה שלימה לפניך", והרי מבואר שיש תשובה שאינה שלימה ולא כל תשובה היא תשובה שלימה, והיינו כמוש"נ דגם בחרטה לבד נחשב הדבר בגדר תשובה, אלא דכל זמן שחסר בקבלה גמורה להבא עד שיעיד עליו יודע תעלומות אין זה בגדר תשובה שלימה.

נראה שהוא הדין גם כלפי טהרת יום כיפור, שאם הגיע לחרטה הרי הוא זוכה במעט לטהרת יום כיפור, דכיון שיש בזה מקצת תשובה ומקצת סליחה, הרי הוא זוכה גם למקצת טהרה, והיינו שנשמתי לא תהא מלולכלת כמו בתחילה. ובה יש לפרש הלשון "יום הכיפורים" בלשון רבים, שכפרות שונות יש ביום הקדוש הזה כי כל אחד זוכה לפי מדרגת טהרת ליבו, ואף שכולם מתוודים, מ"מ אם לבבו שלם זוכה לכפרה גמורה, אבל אם אין לבבו שלם הרי הוא זוכה לכפרה וטהרה כפי תשובתו.

וזוהו חיזוק לכל אחד, שאפילו אם מרגיש בעצמו שאינו ראוי לחזור בתשובה שלימה להיות טהור ונקי לגמרי, מ"מ הלא יכול להתרחץ עכ"פ במקצת להעביר חלק מהלכלוך שמפריע בעדו וחוצץ בינו לבין הקב"ה כל השנה ומבלבל אותו בתפילות ובמצוות שאינו יכול לקיימם.

זכירת מעשה ה' ונפלאותיו שבתוך הטבע

"ואנוכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא על כל הרעה אשר עשה", (ל"א, י"ח)

הקשה אדוננו הגר"א ז"ל (הובא ספר דברי אליהו פרשת וילך), מהו כפלות הלשון "הסתר אסתיר", ועוד מהו הלשון "הסתר אסתיר", והרי היה ראוי לכתוב או "הסתר הסתיר" או אסתר אסתיר".

ופירש בזה הגר"א ששני הסתר פנים נשנו כאן, האחד, הוא ההסתר פנים בעצם הגזירות שמביא הקב"ה על ישראל, ועל זה נאמר "הסתר" - שיסתיר פניו באופן שלא יהיה ניכר שהוא משגיח על עם ישראל להצילם, והשני, הוא שעם ישראל לא ישימו ליבם שכל הצרות שהם עוברים באו להם מחמת הסתר פנים מהקב"ה, אלא יתלו הכל בטבע, ועיי"ז לא ישובו בתשובה ולא יתפללו להשי"ת, ועל זה נאמר "אסתיר פני מהם" שיסתיר הקב"ה את האמת שהצרה באה מהקב"ה שמסתיר פניו, [והוא הנקרא בספרים "הסתר בתוך הסתר", והיינו שגם ההסתר עצמו מוסתר מאתנו], וממילא ימשיכו לסבול הלאה עול הגלות והצרות, שאילו לא היה מתווסף להם ההסתר הנוסף והיו

מכירים בכך שהצרות באו להם מהקב"ה, אז היו שוברים את המחיצות בינם לבין אביהם שבשמים על ידי תפילה ותשובה.

בעוה"ר בדור האחרון נתקיים בנו לא רק הסתר בתוך הסתר אלא גם הסתר בתוך גילוי, שכן גם בשעה שהקב"ה מגלה פניו לעשות עמנו נפלאות למעלה מדרכי הטבע להציל את יושבי ארץ הקודש מידי המרצחים, עדיין טחו עינינו מראות ומלייחס את הניסים אליו יתברך אלא תולים הכל בטבע, והלא אנו יושבים כאן בארץ הקודש ככבשה אחת בין שבעים זאבים, ועפ"י דרך הטבע אין קיום ליישוב היהודי בארץ הקודש, אלא שבדרך נס הקב"ה מצילנו מידם, ובעוה"ר ישנם שמייחסים את הצלת היישוב היהודי בארץ הקודש לדרכי הטבע, או שאומרים "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", וחובותינו לזכור שהכל מיד ה', ואילו יסיר הקב"ה את השגחתו הפלאית להצילנו למעלה מדרכי הטבע, אין לנו שום קיום עפ"י דרכי הטבע.

והשבוע רעשה הארץ לאחר ששישה אסירים ישמעאלים ברחו מבית הכלא הנחשב לאחד מהשמורים ביותר, וכל העולם כולו תמהים היאך אירע כזאת בארץ ישראל אשר ראשי שלטון מכריזים בכל העולם על כוחם וגבורתם, ועתה כמה ישמעאלים הצליחו להבריח בלא נשק את גבולות הכלא, ובוודאי אין זה מקרה אלא הכל משמים בהשגחה עליונה להוכיח שכל גבורתם כאין וכאפס, ורק הקב"ה בלבד מנהיג את העולם, הוא שולח את המכות ל"ע כשיש צורך בכך לעורר אותנו, והוא לבד גם ירפא אותנו, וכפי מה שנתרחק ממשכבות כפירה של כוחי ועוצם ידי, כן נזכה יותר לישועת ה', ואם חלילה נסמוך על 'כוחי ועוצם ידי' שלהם, הרי נתבדה לבסוף כשנראה שכל כוחותיהם אינו אלא הבל ממש ושוא נתעה.

ואנחנו נתחזק עוד ועוד באמונה ובביטחון באבינו שבשמים, ובפרט בימים אלו - ימי התשובה, בהם יש להתחזק ביותר באמונה בהשגחה פרטית, וכמו שהוכיח הנביא (הושע י"ד, ב) "שובה ישראל עד ה' אלוקיך כי כשלת בעוונך וגו', אשר לא יושיענו על סוס לא נרכב ולא נאמר עוד אלוקינו למעשה ידינו" וגו', והרי מבואר שכאשר הוכיח הנביא את ישראל על מצוות תשובה, הוכיחם בעיקר על חובת האמונה בהשגחה פרטית וכמו שאמר "אשר לא יושיעינו" וגו', והטעם בזה כי יסוד התשובה הוא האמונה בהשגחה פרטית שיש דין ויש דיין ואין האדם יכול לעשות כרצונו, אלא כל מחשבה דיבור ומעשה נרשם לטוב או לרע, וכמו שאמר חז"ל (תגינה ה): "מגיד לאדם מה שיחו ואפילו שיחה קלה שבין איש לאשתו מגידים לו לאדם ביום הדין", ובוודאי אם היינו מרגישים בחוש שה' הוא אלוקינו ומנהל אותנו בכל הקורה אתנו בכלל ובפרט, לא היינו באים לידי חטא. וכמו כן עיקר חומרת החטא אינו רק עצם המעשה, אלא חומרת החטא הוא המרידה במלכות שמים, שהחוטא העלים עיניו ממה שהקב"ה משגיח עליו ונמצא לפניו ממש, ולכן בשעת התשובה צריך להתעורר לאמונה בהשגחת ה' על בראויו ובידיעה שהקב"ה נמצא לפניו ממש, ובה מתקן את שורש החטא שהכריז כביכול שאין אלוקים בארץ.

וזוהו ביאור נוסח התשובה שצריך השב לומר: אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי 'לפניך', (וכמבואר ברמב"ם ריש הלכות תשובה), כי מאחר שיסוד החטא הוא מה שהעלים עין ממה שהקב"ה נמצא כאן לפניו, לכן בשעת הווידוי צריך להתוודות על זה גופא ולומר שעכשיו הוא מכיר במציאות שהקב"ה מנהיג העולם ורואה בכל רגע את כל מעשי האדם, והרי הוא מתחרט ושב בתשובה על מה שהעז למרוד במלך 'בפניו' ולהכריז שכביכול אין הקב"ה נמצא כאן.

סגולת התשובה ולימוד המוסר בשבת שובה

לימוד בספרי מוסר בשבת קודש

א.ה. לקראת שבת שובה ראינו לנוח להעתיק תשובה שכתב רבינו בתשובות והנהגות ח"א סי' תקמ"ו בענין לימוד בספרי מוסר בשבת קודש, וזה לשונו שם:

"פלא בעיני דברי גאון ישראל רבי חיים רפפורט זצ"ל (מובא בשו"ת מים חיים באוצרות חיים פרשת האינו) שהביא בשם הפוסקים שאסור ללמוד מוסר בשבת מפני שהמוסר מביא עצבות ובשבת אסור להיות עצב עכ"ל, ויפה תמה עליו בבית מדרשי שלא מצאנו דבר זה בפוסקים שאסור ללמוד מוסר בשבת שמביא לידי עצבות, ואדרבה באגרת הגר"א כתב שבשבת לא יתעסקו אלא בדברי מוסר. ועיין במאירי בשבת (ר"פ כל כתבי) שכתב "בשבת היו דורשים לבעלי בתים וכו' בעניני איסור והיתר ובעניני עבירות שבידם ובעניני האמונות" וכו', עיי"ש.

ואולי כוונתו על איסור וידוי בשבת, דמחמת כן אסור גם להתעצב על חטאיו, (ואמנם קבלה על להבא שמחליט שלא יעשה עוד, מותר בשבת, שהרי הוא מצווה בכל רגע לעזוב את החטא, ושמעתי בשם האדמו"ר מקוצק זצ"ל שהטעים דהו בגדר פיקוח נפש שדוחה שבת, אבל וידוי עם חרטה על העבר אסור בשבת), ועל זה שפיר הביא הגר"ח רפפורט זצ"ל בשם הפוסקים שאסור, אבל ללמוד בספרי מוסר ענייני יראת ה' ומדות טובות ודאי דמצותה בשבת.

דברי התעוררות אודות מעלת התשובה בשבת זו

נמצאים אנו בשבת הראשונה של השנה, וכלל הוא בידינו שבכל דבר שבקדושה יש להקפיד לקיים את ה'ראשית' וההתחלה בקדושה ובשלימות, וכפי שמצאנו בחנוכה דאע"פ שטומאה דחוויה בציבור (רמב"ם פ"ד מביאת המקדש הטי"ז), ומצד עיקר הדין היו יכולים להדליק בשמן טמא, מ"מ כיון שעסקו ב"חינוך" ובהתחלה חדשה, הקפידו לעשותו בשלמות ובטהרה ללא שום פגם טומאה, דכל דבר של "התחלה" צריך לעשות בשלמות ובטהרה ובקדושה, וא"כ גם בשבת זו כיון שהיא ההתחלה לכל שאר שבתות השנה יש לשמור בה במיוחד על טהרה וקדושה ולשמור מאוד לקיימה בכל פרטי דקדוקי הלכותיה.

והנה ידוע מה שכתבו הספרים ששבת קודש הוא זמן מסוגל להתעורר לתשובה, דשבת אותיות תש"ב, וכן איתא במדרש (בראשית כ"ב, י"ג) שמזמור שיר ליום השבת נאמר על התשובה, [וביאור הענין שיסוד התשובה הוא האמונה בקב"ה, ומאחר ששבת קודש הוא אות ברית בינינו לבין הקב"ה על יסוד האמונה, הרי מכוח האמונה מאיר אור התשובה], וא"כ בשבת שובה מצטרף כוח השבת לכוח עשרת ימי תשובה להגביר ולעורר ביתר שאת את כוח ההתעוררות לתשובה, ועל כן יראה כל אחד לנצל את סגולת ומעלת הזמן דשבת קודש להתעוררות תשובה.

ויש לידע שבשבת קודש זו מראה כל אחד 'דוגמא' לקב"ה על שאר שבתות השנה, שכפי מה שהוא עובד את הקב"ה בשבת זו כן הוא מוכיח היאך בדעתו לעבוד את הקב"ה בכל שבתות השנה הן בקדושה והן בלימוד התורה הק'.

עניינים שונים שדגיל מרן רבינו שליט"א לעזור בדרשת שבת שובה בעניינים הצריכים חיזוק

חיוב לימוד הלכות שבת

א] כל אחד צריך ללמוד ולחזור תדיר על הלכות שבת, שהלא כתב רבינו יונתן אייבשיץ זצ"ל בספר יערות דבש (הובא בהקדמת המשנה ברורה לח"ג) 'שאי אפשר כלל במציאות שינצל האדם מאיסור שבת אם לא ילמד כל הדינים על בורים היטב היטב', עיי"ש. וכיון שהמכשול מצוי בזה מאוד, ומה גם דאיסור שבת הוא מהחמורות שבחמורות, שהרי המחלל שבת דינו כעכו"ם, ובמזיד והתראה דינו בסקילה, ובשוגג צריך להתענות ארבעים יום שני וחמישי לכפרתו ואפילו בחילול שבת מדרבנן, (וכמבואר ברמ"א או"ח סי' של"ד סעי' כ"ו, ובמשנ"ב שם ס"ק ע"ח, ויכול לפדות התעניות בצדקה וכמבואר שם ברמ"א), צריך כל אחד ללמוד היטב הלכות שבת, כדי להימלט מהמכשול המצוי בעוון החמור.

ויש לידע שאין חילוק בזה בין אנשים לנשים, וכולם מחוייבים ללמוד הלכות שבת מפני שהמכשול בזה מצוי מאוד. ועל כל קהילה בישראל מוטל לדאוג לקביעת שיעורים קבועים לאנשים ונשים בהלכות שבת, כדי שידעו הציבור את כל השאלות והחששות. ומי שנוטל על עצמו את האחריות לפעול בזה, לארגן או למסור את השיעורים, שכרו רב מאוד, ועליו נאמר (דניאל יב, ג) "והמשכילים יזהרו כזוהר חמה וצדקת הרבים ככוכבים לעולם ועד".

וכבר אמרו חז"ל (שבת ק"ח): "כל המשמר שבת כהלכות אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש, מוחלין לו", ומשמע מלשונם שאמרו "משמר" [ולא "שומר"] שהבטחה זו היא דווקא למי שפועל לשמירת שבת של אחרים, וזהו על ידי שמעורר אחרים ומלמדם הלכות שבת. ודייקו עוד לומר "כהלכות" להורות שאין מדובר כלפי מחללי שבת בפרהסיא פורקי עול, שהלא עליהם אין חיוב ערבות כלל, אלא מדובר על שומרי שבת אלא שאינם שומרים "כהלכות", שלא למדו ההלכות כפי הצורך, ובעוה"ר דבר זה מצוי בהרבה בתים בישראל ואפילו אצל בני תורה שלא לומדים הלכות שבת כראוי.

סכנת האינטרנט ופגעי הטכנולוגיה

ב] חובת השעה היום לעורר על סכנת האינטרנט שהוא אבי אבות הטומאה, ואסור אפילו להתקרב אליו וכפי שהוזכרו בתורה (דברים ז, כו) "ולא תביא תועבה אל ביתך", והרי מבואר שאפילו אם אין בדעתו להשתמש בתועבה, מ"מ אסרה תורה להכניס התועבה בביתו כיון שעלול לטמא אותו, וזהו לימוד על האינטרנט, שהאיסור אינו רק להסתכל בו, אלא גם להכניסו בבית.

וידוע שכל גדולי הדור ורבי הקהילות כבר פרסמו דעתם שאסור להשתמש בזה, [ואפילו מי שמוכרח לזה לצורך עבודתו, לא התירו לו אלא עם סינון (פילטער) כשר ומהודר, ואך ורק לצורך עבודתו ממש], אבל היצר הרע מסית למצוא 'היתרים' שונים שאי אפשר בלעדי האינט' וכיוצ"ב, אמנם אם היו יודעים מעשים נוראים על בני תורה שהחריבו את ביתם בעוה"ז ובעוה"ב על ידי השימוש באינטרנט, גם בשעה שמעיקרא השתמשו בו רק לצורך דברי תורה, לא היו אומרים כך. [וידוע לי כמה מקרים חמורים בזה, וכגון בן תורה עם עשר ילדים, שהתחיל להשתמש בזה רק לתועלת לדברי תורה, אבל לאט לאט נטמא ולא הרגישו בזה, עד שלבסוף נסע לסיין ופרק עול ועזב את בני משפחתו ואינו מוכן לתת גט, וכן רח"ל ידוע על הרבה בתים התפרקו מזה, וכידוע למתעסקים בדבר שאותם שכבר נלכדו בזה חייהם אינם חיים כלל]. ובעוונותינו הרבים הטומאה מתפשטת והולכת בתוך עם ה' רח"ל, ועל זה יש לבכות ולהתאונן: "כי איככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצא את עמי, ואיככה אוכל ורעיתי באובדן מולדתי".

חינוך הבנים

ג] עיקר רכוש האדם הוא בניו, ובפסוק מפורש שגודל האהבת השי"ת לאברהם אבינו לא היתה בעבור עשרה ניסיונות שעבר, אלא בעבור שחינוך בניו ובני ביתו לדרך התורה, וכדכתיב (בראשית יח, ט) "כי ידעתיו למען אשר יצווה את בניו ואת ביתו אחריי ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט", ופירש"י שם "ידעתיו - לשון חיבה".

ובמ"ע דתשובה כתיב (דברים ל, ב ועיי"ש ברמב"ן) "ושבת עד ה' אלוקיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום וּבְנִיךָ כָּל לַבָּן בְּכָל נַפְשְׁךָ, והרי מדוקדק דמעיקר מצות תשובה הוא לדאוג לחינוך בניו, וכדכתיב "אתה ובניך", וביאור הדברים שהתשובה אל השם יתברך בכל לבו הוא רק כאשר שב באופן זה שעומד בנפשו על חינוך בניו ובנותיו שיהיה בדרך הישר להתקרב אל השם יתברך, שרק בזה מראה שהוא בכל לבו, דדבר היקר והאמיתי מחנך אליו אף את בניו וביתו אחריו, וכמו שפירש הקדוש החפץ חיים הפסוק (דברים ו, י-ז) "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך ושוננתם לבנך", שאם רוצים לבחון ולבדוק אדם אם מצוות ה' הם אכן 'על לבבו' (וכמו שנאמר על לבבך), יש לבדוק אם הוא מקיים "ושוננתם לבנך", כי אם הוא מחנך את בניו כראוי לדרך התורה, הרי זה סימן ברור שמצוות ה' הם על לבבו והוא

קשור לקב"ה באמת, שהרי מחמת אהבתו לתורה הוא דואג שגם בניו אהובי ילמדו את תורת ה' האהובה עליו.

ושמעתי מפי הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל שמי שמחנך את בניו להיות חרדי העובד לפרנסתו במשך היום וקובע עיתים לתורה, ("א פרומע בעלבאס"), ואינו מחנך אותו שידע את כל התורה כולה, הרי הוא מבטל מצוות עשה דאורייתא ד"ושוננתם לבנך" (דברים ו, ז), שהלא כבר אמרו חז"ל בקידושין (ל) "ושוננתם, שיהיו דברי תורה מחודדים בפ"ך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד", ומבואר בזה דמצוות "ושוננתם לבנך" הוא לדאוג שבניו יהיו בקיאים בכל מקום בתורה עד שאם ישאלם אדם לא יגמגמו אלא יאמרו מיד, וא"כ מי שמחנך לכתחילה את בניו שיהיו רק יראי שמים ואינו דואג שיהיו תלמידי חכמים גדולים, הרי הוא מבטל מצוות עשה דושוננתם לבנך.

ודע שהברכה הגדולה ביותר לאדם הוא מה שבניו הולכים בדרך התורה, שאז כביכול אינו מת לעולם, כי מעשיהם הטובים של בניו נזקפים לזכותו, וגם לאחר פטירתו נחשב הדבר כאילו הוא עצמו עדיין בחיים. ובזוה"ק פרשת בחוקותי איתא, שצורך האב לאחר מיתה בבנו הוא גדול יותר מצורכו בבנו בחייו, ומשום שאם בנו הולך בדרך התורה, הקב"ה מרחם על האב ומוקירים אותו למעלה, אבל אם אין הבן הולך חלילה בדרך התורה, סובל האב בעולם האמת.

וכל מי שיש לו לב בשר ומרגיש, יזדעזע בשומעו הדברים הללו ויבין כמה כדאי וראוי לו לטרוח בגידול בניו ובנותיו לתורה ולמצוות, שהלא השקעה זו היא ההשקעה המובחרת ביותר עבורו, והיא עיקר רכושו יותר מכל שאר נכסיו, שהרי אם יזכה שבניו ילכו בדרך התורה, ייחשב לו כאילו לא מת לעולם, והוא תמיד יתעלה על ידם בשמים, ומאידך, אם ח"ו לא יחנך אותם כראוי, הרי אחרי פטירתו יזוקפים לו חטאיהם, ואם עוברים ח"ו בעבירות חמורות מענישים גם אותו וגם אחרי פטירתו שהוא אשם בעבירות שהם עוברים.

מעקב ההורים אחר הבנים

ד] יש לידע שאין ההורים יוצאים ידי חובת חינוך במה ששולחים את בניהם ובנותיהם ללמוד במוסדות חינוך טובים, אלא צריכים ההורים גם להתעניין בקביעות אצל המלמד ולשמע מה מצבם, ולראות אם יש לו עוד מה להוסיף להם, וכגון להוסיף להם מלמד פרטי בערב, [שהלימוד באופן פרטי מקדם הרבה מאוד בהבנה, ומגדל את התלמיד להיות למדן], והעיקר לא להסיח דעת להתפלל תמיד שיזכה לבנים מאירים בתורה ויראת ה' טהורה, ועכשיו בעשרת ימי תשובה זהו הזמן לקבל על עצמו להשקיע יותר כוחות בחינוך בניו ובנותיו.

וביותר יש להיזהר לשמור את הבנים והבנות במשך כל שעות היום לראות עם מי הם מתחברים, ומה הם קוראים, שכן לפעמים מתחברים עם חבר שאין ניכר עליו מבחוץ שהוא רע, אבל יש בו שורש רע ומעביר את טומאתו לחבריו, ויש להרבות בתפילה שהקב"ה יציל את בניו שלא יתחברו לחברים רעים אלו שאי אפשר להכיר עליהם מבחוץ שהם מקולקלים.

חיזוק גרדי הצניעות

ה] כתב הגר"א (באגרתו נוסח ארם צובה) "אין דבר כנגד היצר אלא באנשים תורה ובנשים צניעות", והרי לנו שכשם שהתורה היא תבלין כנגד היצה"ר לאיש, כך הצניעות היא תבלין כנגד היצה"ר לאשה.

ויש לדעת שהצניעות היא כתר חן לישראל, ומבואר בפסוק שבשעה שעם ישראל אינם שומרים על צניעות, אז השכינה מסתלקת מישראל, וכמוש"כ (דברים כג, טו) "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך", ובשעה שהשכינה מסתלקת מאתנו אז אנחנו נשארים מופקרים ח"ו.

ובישיעה (ג, טו-כו) כתיב: "ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון ומשקרות עינים וברגליהם תעכסנה וגו' מתוך בחרב יפלו וגבורתך במלחמה, ואנו ואבלו פתחיה" וגו', ופירש"י 'זאנו' לשון אנינה, והרי מבואר שהקב"ה מעניש בעונש נורא על חסרון הצניעות, ואף באבלות ואוננות רח"ל.

והחיסרון בצניעות מזיק גם לחינוך הבנים והבנות בקדושתן ובתורה וככל שהאשה מתחזקת בצניעות כך זוכה לזרע קודש עבדי ה' וכדאיתא בגמ' ביומא (מז). על קמחית שזכתה לראות שבעה בנים בתפקיד של כהן גדול ואמרה שהיה זה בזכות ש"ממי לא ראו קורות ביתי שער ראשי" והרי לנו מה אפשר לזכות בזכות הצניעות, וכל אחד יעמוד על המשמר שבביתו ילכו בתכלית הצניעות, שהפאר והתפארת של עם ישראל הוא צניעות הנשים.

ובזמן האחרון מתפשט והולך אצל נשים נשואות לחבוש פאות מסוג "לייס" העשויים באופן שנראה שהשער יוצא מהראש כדי שלא יהיה ניכר שמדובר בפאה, ואיסור גמור הוא ללבוש ולסחור בפאות מכל סוג המכונה "לייס" הן

עם בסיס שקוף והן עם בסיס כהה, וכל החובשות והסוחרים בפאות אלו לנשים נשואות, הם והמסייעים בידם יתנו על כך את הדין.

כשרות המאכלים

[1] צריך להיזהר ביותר במאכלים לא למהר לסמוך על כל הכשר, אלא ידקדק לסמוך רק על הכשרות המעולה ביותר, שכשרות המאכלים היא יסוד הקדושה, ואם נכשלים במאכלות אסורות מגיעים לטמטום הלב ומתיילד באדם מידות רעות.

ובמיוחד יש לעורר שאין לקנות אצל סוחרים שמוכרים פירות וירקות וכדו' וטוענים שלקחו פירות וירקות בהכשר מהודר, שהלא מעיקר הדין אין המוכר נאמן להעיד על סחורתו אלא אם הוא מוחזק בכשרות (שרע י"ד סי' פ"ג סעי' ז), והיינו שגוהר מאוד מכל ספק איסור תורה, ואינו מכניס עצמו לשום ספק (וכמו"כ הראב"ד בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות הי"ח, ועי' בט"ז י"ד סי' פ"ג סקי"א), ובדרך כלל רוב המוכרים הללו אינם עומדים בגדר זה. ומה עוד, שכבר תיקנו "ועד ארבע ארצות" (הובא בלח"פ ק"ט ס"ק ב') שלא לאכול מאכל או יין אפילו ממי שמוחזק בכשרות, אלא אם יש לו כתב הכשר מאיזה אב"ד, ולפ"ז אף אדם נאמן וישר וירא שמים, אין לאכול מתוצרת שלו אלא עם הכשר, (ועי' עוד בתשובות והנהגות ח"ב סי' שע"ז).

קביעת עיתים לתורה

[2] כל אחד צריך לקבוע לעצמו זמן ללימוד התורה באופן שלעולם לא יזוז מקביעותו, ולא ידחה את חיובו לא מחמת חום ולא מחמת קור וכיו"ב, וכמו שנפסק בשו"ע (או"ח סי' קנ"ה סעי' א') "אחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש, ויקבע עת ללמוד, וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירונו אף אם הוא סבור להרוויח הרבה".

וטעם חיוב זה הוא מפני שאם אין לו קביעות ללמוד בזמן מסוים, אין לו שום שעבוד לתורה, אלא הוא בא ללמוד רק בשעה שנח לו, ואדם כזה אינו כפוף

ל"עול תורה", אבל אם הוא קובע לעצמו עתים לתורה ומשעבד עצמו לכך, הדבר משנה למעליותא את כל צורת לימודו, שאינו לומד מתוך רצון טוב ללמוד בזמן פנוי, אלא מתוך קבלת "עול תורה".

ובגמ' בשבת (לא.) איתא "אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה, קבעת עיתים לתורה" וכו', ומלשון "קבעת" נראה שהשאלה ששואלים את האדם ביום הדין אינה רק אם למד תורה, אלא אם "קבע" זמן קבוע לכך שיהא בגדר חוק ולא יעבור מלימוד התורה.

וכבר כתב הגר"א (דברי אליהו שבת שם) ש"קבעת" הוא מלשון הכתוב "וקבע את קבועיהם נפש" והיינו ששואלים את האדם האם "גזל" זמן מעתותיו אף כשלא היה תמיד פנוי ללמוד, מ"מ יש לו "לגזול" מזמנו לעסק התורה הק'.

המחלוקת בזמנינו

[ח] **בדור** האחרון פשה נגע המחלוקת באופן שלא היה כמותו לעולמים, ודבר זה מעכב את ביאת הגואל, כי הגאולה איננה יכולה לבוא בלא אחדות ישראל, וכמו שאמרנו חז"ל (תנחומא ניצבים ד') "אין ישראל נגאלים עד שיהיו אגודה אחת", ולכן השטן משתדל מאוד לסכסך ולהרבות מריבות ומחלוקות בתוך עם ישראל כדי לעכב את הגאולה, וחובת השעה היום להתעורר במיוחד עם ישראל באהבה ואחוה ושלוש וריעות. ואמנם מותר שיהיה "חילוקי דעות", אבל חס ושלוש לא לבוא מחמת זה ל"פירוד לבבות", וכמבואר בגמ' ביבמות (ד"ד) שלא נמנעו ב"ש ובי"ה מלישא נשים זה עם זה.

ובמפרשים מבואר שאם כל עם ישראל מאוחדים יחד, אז הקב"ה דן את כולם כאחד וזכות הרבים עומד לכל יחיד להינצל, ורמזו כן בפסוק "יום תרועה יהיה לכם", שהוא גם מלשון רעות, שכאשר עם ישראל מאוחדים יחדיו באהבה ורעות הרי זה לכם, שנידונים ככלל והכלל זכאי הוא, וזוכים בדין, אבל אם עם ישראל מחולקים לאגודות אגודות, אז הקב"ה דן כל יחיד ויחיד בפני עצמו ומעיין בפנקסו לפי מצבו, ונכנס לסכנה רח"ל.

השבת חובות נעלמים בימי התשובה כפי העצה אשר כתב עליה מרן שליט"א "ראוי לעורר על זה"

הגמ"ח מקנים לאחר ההפקדה את דמי החוב לבעלי החובות הנעלמים, על ידי זכין לאדם שלא בפניו, והכסף נשמר בקרן כפיקדון לבעל הממון עד שיבוא אליהו, ולבינתיים מנהלי הגמ"ח מלווים את הממון לנזקקים, ובזה זוכים בעלי החוב בקיום מצוות הלוואה בממונם.

מרן רבינו שליט"א כתב בזמנו מכתב לעודד את הרעיון, כשבדבריו כתב "וראוי לעורר על זה", ולרגל ימי התשובה הננו להביא את לשון המכתב:

"**אודות ההצעה לזכות לבעל חוב ולחת צדקה וגמ"ח שהסכימו לזה גדולי הוראה, הנני מוסיף טעם שזכות למחויב ממון לחבירו שאינו תחת ידו ממון שאינו שלו, ותרם לגבוה למצוה, ובוודאי הבעל חוב מסכים ויאמר שלא יפסיד בביאת אליהו וידע למי חייב ויחזירו לו, והתקנה לא צריך חיזוק שכבר הסכימו לזה גדולי ישראל וראוי לעורר על זה, הנני המצפה לרחמי שמים מרובים, משה שטרנבוך**

לרגל ימי עשי"ת הננו להביא מכתב מרן רבינו שליט"א בעניין דרך תיקון התשובה אודות מי שגזל ולא החזיר, או לוה ולא החזיר, בין בידועין ובין שלא בידועין [כגון אם לא דקדק ליתן תשלום מדויק לפועל או למוכר וכדו' ושעה בשוה פרוטה דבזה כבר נחשב כגולן, וידוע מה שאמרנו חז"ל "רובם בגזל"]. והנה במשנה ביומא (פ"ח מ"ט) שנינו, "עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכפורים מכפר עד שירצה את חבירו", ונדעו דברי הקדוש החתם סופר (דרשות חת"ס ח"א לה; ח"ג מב, ב) שמה שאמרנו שאין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו, אין הכוונה רק כלפי שאין יוה"כ מכפר על חטאים שבין אדם לחבירו כי אם גם על חטאים שבין אדם למקום אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבירו, עכ"ד, ומעתה לב מי לא ירעד אם ח"ו נכשל וחסא נגד חבירו בממון ואינו יודע למי גזל או ממי לוה.

והנה לפני קרוב לעשור הגו כמה ת"ח פתרון הלכתי המאפשר פריעת חובות לבעלי החובות, על ידי הפקדת סכום החוב לגמ"ח, כאשר מנהלי

לתועלת הציבור הננו לפרסם עושי מצווה, העצה אשר ממליץ עליה מרן רבינו שליט"א: קרן והשיב להשבת חובות נעלמים שע"י גמ"ח צדקתו עומדת לעד, מס' 0799-618-716

ימים נוראים במחיצת מרן פוסק הדור רב משה שטרנבוך שליט"א

ראב"ד ירושלים הראש הישיבה בריכת בית שמש

אצרי שחית ודברי אגדה, פניני הלכה, הנשנית מופלאות, עבודות מעולה, הדרות וחדושים מאורים על נבנת ימי האולול והסליחות, ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים.

להשיג ברשת החנויות "פה נוף-פלדיה":

הספר כולל שיחות מרן שליט"א בענייני אלול וימים נוראים המלהבים את הלבבות לעבודת הימים, והידושי אגדה בענייני ימים נוראים המלווקט מכל ספרי מרן שליט"א, ובסופו רמב"ם הלכות תשובה עם ביאור "הדרך לתשובה" מרבינו שליט"א, וכן אורחות חיים להרא"ש עם ביאור קצר מרבינו שליט"א, **לא בא כבושם הזה!**

יפה נוף ספרים

סלולנים מומחים 0799-618-716

נדבת ידידינו הר"ר שלמה מאליק שליט"א
לע"נ חמיו רבי אריה בן ר' משה דוד ז"לף נלב"ע ה' תשרי תשכ"ד, ת.נ.צ.ב.ה.

ולעילוי נשמת אחיו הר"ר מיכאל יצחק בן ר' בן ציון נלב"ע י"א תשרי, ת.נ.צ.ב.ה.

נדבת ידידינו עוז הרב ברוך טנזר שליט"א
רו"מ רשת כוללי "חסדי דוד"
לע"נ אביו שהעמיד תלמידים לאלפים בדרום אפריקה, זכה וזיכה את הרבים מתוך ענוות חן, הרה"ג רבי אברהם חיים ב"ר אליעזר יעקב צוק"ל, נלב"ע זקן ושבע ימים ביום י"א תשרי תשפ"א, ת.נ.צ.ב.ה.